

during great while of forming and becoming of Ukrainian, functioning of her in all spheres of life, existence in general as languages of separate original nation were accompanied by the negative phenomena.

In the article short digression is given in history of development of Ukrainian from times of Petro first and Ekaterina second to times independent Ukraine.

REFERENCES

1. Gonchar O. T. Shhodennyky: U 3. / O.T. Gonchar. [uporjad., pidgot. tekstiv, iljustr. materialu V.D. Gonchar.]. – K. : Veselka, 2002. – T.1: (1943 – 1967) – 2002. – 455 s.
2. Palij Oleksandr. Ukrai'ns'ka kul'tura: pagony kriz' asfal't // «Den'». – 2011. – №193.

УДК 811.161.2'246.2(477)

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ У МОВНОМУ ПОРТРЕТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

О. Ю. Баранник, к. філол. н.; А. Говорадло, студ.; М. Ульянова, студ.

Ключові слова: білінгвізм, двомовність, принципи білінгвізму, білінгвізм офіційний, білінгвізм неофіційний

Постановка проблеми. У сучасному світі надзвичайно важливим є вивчення і вирішення проблем, пов'язаних з українсько-російським білінгвізмом. Дослідження цієї проблеми становить один із визначальних аспектів сучасної науки не лише з лінгвістичного, а й із соціального, політичного та культурного поглядів.

У сучасній науці поняття білінгвізму розуміють по-різному. Як науковий феномен термін *білінгвізм* означає співіснування двох мов і розглядається з двох позицій:

- 1) як соціальне явище;
- 2) як індивідуальна характеристика особистості.

Як соціальне явище білінгвізм – це специфічний стан суспільного життя, за якого спостерігається співіснування двох мов у межах спільної території проживання їх носіїв. Як індивідуальна характеристика білінгвізм – це володіння двома мовами для комунікативних потреб залежно від ситуації чи співрозмовника, з яким відбувається спілкування [4, с. 113].

Аналіз попередніх досліджень. У сучасних наукових дослідженнях багато уваги приділено висвітленню проблем білінгвізму. Так, Л. Масенко вважає, що білінгвізм збагачує людину, але, якщо він набуває «тотального поширення, він несе національній спільноті загрозу руйнації основ її духовної своєрідності» [3, с. 43].

Т. Возняк розглядає проблему суржику, що виникає через незбалансовану мовну ситуацію в країні [1, с. 107].

Лінгвісти В. Іванишин та Я. Радевич-Винницький стверджують, що після генного коду найважливішим є мовний код [2, с. 113].

Психолінгвістичний аспект комунікативної поведінки білінгвів розглядає Я. Радевич-Винницький [6], в аспекті соціально-мовної взаємодії подано огляд двомовності в статті О. Палінської [5].

Автори статті поставили за **мету** знайти відповідь на комплекс питань: з'ясувати ступінь володіння сучасною молоддю знанням про білінгвізм; визначити, який відсоток молоді вважає себе білінгвом; установити, який відсоток молоді фактично є білінгвами.

Виклад матеріалу. Білінгвізм (двомовність) – специфічний стан суспільного життя, за якого спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму, як правило, виступає етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох етносів, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав, білінгвізм як явище отримав велике поширення. Явище білінгвізму притаманне багатонаціональним країнам. Україна не є винятком. У складі населення нашої країни спостерігається перевага двох етносів – українців (77,8 %) та росіян (17,3 %). При цьому українську мову вважають рідною 67,5 % населення, для 29,6 % рідною є російська мова.

Основний принцип білінгвізму полягає в тому, що головна позиція в країні належить мові

титульної нації, всі інші існують як мови національних меншин (у певній державі) або як мови міжнародного спілкування.

Другий принцип білінгвізму – вільне володіння обома мовами. Це означає, що кожен громадянин повинен розуміти і розмовляти вільно обома мовами.

У науці розрізняють **офіційний білінгвізм** та **білінгвізм неофіційний**.

Офіційний (державний) білінгвізм відображає ситуацію, коли відразу дві мови визнані державою, внаслідок юридично закріплених норм або законів, на рівні офіційних і з рівноправним статусом для кожної з цих мов. Серед типових прикладів країн з офіційним білінгвізмом: Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та інші.

Від державного слід відрізнити регіональний білінгвізм – його різновид, коли двома мовами володіє населення певного регіону. Наприклад, на сході України поширений українсько-російський білінгвізм, на заході – українсько-польський, українсько-угорський, частково українсько-румунський.

Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнаною на законодавчому рівні є лише одна з двох мов, якою найчастіше послуговується населення цієї держави. Досить часто можна спостерігати явище, коли, одна мова не визнається на офіційному рівні як державна, а друга мова широко використовується значною частиною населення. Така ситуація притаманна українському суспільству.

З огляду на цікавість питання про існування білінгвізму в Україні провели соціологічне опитування 151 (ста п'ятдесяти одного) студента Придніпровської державної академії будівництва та архітектури різних факультетів. Учасникам опитування було запропоновано відповісти на такі питання:

1. Чи знаєте Ви, що таке білінгвізм?
2. Якою мовою Ви спілкуєтесь вдома?
3. Якою мовою Вам зручніше отримувати освіту в академії?
4. Під час вибору книги зарубіжного автора, перекладеною російською чи українською мовою, якій Ви віддасте перевагу?
5. Чи є принциповим для Вас перегляд фільму у кінотеатрі певною мовою?
6. Яка системна мова стоїть у Вашому телефоні?
7. Яка системна мова стоїть на Вашій сторінці у соціальній мережі?
8. Під час користування послугами банкомата, яку мову Ви обираєте?
9. Чи вважаєте Ви себе білінгвом?

Представники Київського міжнародного інституту соціології пропонують під час кожного будь-якого опитування починати інтерв'ю з визначення того, якою мовою респонденту легше спілкуватися: на початку зустрічі з потенційним респондентом інтерв'юєр має звернутися до нього з привітанням, висловленим із неясною за орфоєпією мовою, та поставити два запитання стосовно вживання респондентом української чи російської мови за такою інструкцією [7, с. 6]:

ШАНОВНИЙ ІНТЕРВ'ЮЄРЕ !

ЩОБ З'ЯСУВАТИ, ЯКОЮ МОВОЮ РЕСПОНДЕНТУ ЛЕГШЕ З ВАМИ РОЗМОВЛЯТИ,
ПРИВІТАЙТЕСЯ З НИМ, НЕ АКЦЕНТУЮЧИ МОВИ ПРИВІТАННЯ.

Добрий д[е]нь (в[е]ч[і]р)

ЯКЩО НА ВАШЕ ПРИВІТАННЯ РЕСПОНДЕНТ ВІДПОВІДАЄ...

...УКРАЇНСЬКОЮ, ЗАПИТАЙТЕ:

А) Скажіть, будь ласка, Вам легше розмовляти українською мовою или, может быть, Вам легше разговаривать на русском языке?

Українською...

→

на русском...

→

однаково, не має значення...

→

все равно, не имеет значения...

→

...РОСІЙСЬКОЮ, ЗАПИТАЙТЕ:

Б) Скажите, пожалуйста, Вам легче разговаривать на русском языке, чи, возможно, Вам легше разговаривать украинською мовою?

ПОЗНАЧТЕ ВІДПОВІДЬ І ПРОВІДЬТЕ ІНТЕРВ'Ю УКРАЇНСЬКОЮ
ВОЗЬМИТЕ РУССКИЙ ОПРОСНИК,
ОТМЕЬТЕ ТАМ ПОЛУЧЕННЫЙ ОТВЕТ И
ПРОВОДИТЕ ИНТЕРВЬЮ ПО-РУССКИ

Б) А якою із цих двох мов Ви розмовляєте більше – українською чи російською?

Б) А на каком из этих двух языков Вы разговариваете больше — на русском

Українською / Важко сказати, мабуть, однаково →	или на украинском? ПОЗНАЧТЕ ОДЕРЖАНУ ВІДПОВІДЬ І ПРОВІДИТЕ ІНТЕРВ'Ю УКРАЇНСЬКОЮ
На русском / Трудно сказать, наверное, однаково →	ВОЗЬМИТЕ ОПРОСНИК НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ, ОТМЕТЬТЕ ТАМ ПОЛУЧЕННЫЙ ОТВЕТ И ПРОВЕДИТЕ ИНТЕРВЬЮ ПО-РУССКИ

Використавши під час свого опитування інструкцію для інтерв'юєрів, запропоновану спеціалістами Київського міжнародного інституту соціології, ми дійшли таких висновків.

Із загальної кількості опитуваних 23,8 % підтримували розмову українською мовою, 70,2 % – російською. Проте були респонденти, які, обравши українську мову, давали відповіді російською.

На запитання, чи знають респонденти значення терміна «білінгвізм», стверджувальну відповідь дали 19,9 %, заперечну – 80,1 %. Вважаємо, що така тенденція пов'язана з тим фактом, що термін «білінгвізм» є лексемою іншомовного походження, оскільки після його заміни на синонім «двомовність» більшість респондентів одразу розуміли, про що йде мова.

У наступному питанні ми з'ясували, що 79,5 % опитаних у побуті є російськомовними, 15,9 % спілкуються українською, а 4,6 % користуються обома мовами одночасно. Ймовірно, це зумовлено особливостями регіону, де століттями переважало російськомовне населення.

Стосовно освіти в академії 55,6 % студентів зазначили, що їм було б зручніше отримувати освіту російською мовою, 28,4 % – українською і лише 16 % не важливо, якою мовою навчатися.

У наступних запитаннях ми з'ясували мовні переваги респондентів у повсякденному житті: фільми, книги, соціальні мережі і банківські операції. Так, на питання «Під час вибору книги зарубіжного автора, перекладеною російською чи українською мовою, яку Ви оберете?» переважна більшість, а саме 60,9 % студентів обрали б книгу у російському перекладі, 29,2 % – у українському, а 9,9 % вказали, що мова перекладу для них не важлива.

Щодо глядацьких переваг 58,9 % респондентів не зважають на мову перекладу фільму в кінотеатрі, 22,5 % подобаються фільми тільки українською мовою, і лише 18,6 % віддали б, при змозі, перевагу російському перекладу. На жаль, це питання стало єдиним, де українська мова стала мовою-фаворитом.

Відповіді на питання про системну мову в мобільному телефоні та у соціальній мережі були схожими за своїми результатами. 78,1 % та 77,5 % відповідно обрали мовою користування російську, 14 % і 15,2 % відповідно – українську. Деякі респонденти налаштовують іноземні мови як мови інтерфейсу у мобільному телефоні або на сторінці у соцмережі. Їх кількість склала 7,9 % та 7,3 % відповідно. Серед них були: англійська, німецька та французька мови.

Під час користування банкоматом 70,2 % респондентів обирають російську мову, 22,6 % – українську, 4,6 % – мова користування не важлива. Серед опитаних 2,6 % не користуються послугами банкомата.

Останнім завданням, яке ми ставили перед собою, було виявлення того, яка кількість студентів після пройденого опитування вважає себе білінгвами. Вражає, але 47 % респондентів (близько половини) вважають себе білінгвами, попередньо не знаючи, що таке «білінгвізм», 36,4 % опитаних, навпаки, розуміли значення цього терміна і також віднесли себе до білінгвів; 16,6 % студентів не були знайомі з явищем білінгвізму і чесно, зважаючи на власні відповіді, не віднесли себе до цієї категорії людей.

Насправді ж до категорії білінгвів, на наш погляд, варто віднести ту частину респондентів, для яких не має значення, якою мовою (українською чи російською) вони переглядають фільми, якою мовою відбувається процес навчання у вузі, тобто тих, які вільно володіють обома мовами і вільно говорять тією чи іншою мовою, відповідно до того, як до них звертається співрозмовник.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу вкотре зрозуміти, що для Дніпропетровського регіону характерним є широке використання у повсякденному житті російської мови, що ні в якому разі не виключає знання та вміння вільно користуватися українською. Стратегічно ж важливим завданням у мовному питанні є необхідність безпосереднього розвитку й популяризації української мови серед молоді шляхом її імплікації у

життєво важливі сфери діяльності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Возняк Т.** Тексти і переклади / Т. Возняк. – Харків, 1998. – 345 с.
2. **Іванишин В., Радевич-Винницький Я.** Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич, 1994. – 384 с.
3. **Масенко Л. Т.** Мова і політика / Л. Т. Масенко. – К., 1999. – 100 с.
4. **Нікольська Н.** Білінгвізм у середній освіті як спосіб інтеграції учнів у європейський полікультурний соціум / Н. Нікольська // Іноземні мови у навчальних закладах. – 2008. – № 3. – С. 110 – 119.
5. **Палінська О.** Білінгвізм в аспекті соціально-мовної взаємодії / О. Палінська // Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. – 2004. – Вип. 34. – Ч. I. – С. 340 – 345.
6. **Радевич-Винницький Я.** Комунікативна поведінка білінгвів у ситуації непаритетної двомовності: психолінгвістичний аспект / Я. Радевич-Винницький // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11. – Ч. 2 – 3. – С. 42 – 56.
7. **Хмелько В. Є.** Лінгво-етнічна структура України: регіональні особливості та тенденції змін за роки незалежності / В. Є. Хмелько // Наук. зап. НаУКМА. Соціологічні науки. — 2004. – Т. 32. – С. 3 – 15.

SUMMARY

The article deals with the concept of «bilingualism». The article aims to answer complex questions: find out the degree of ownership modern youth knowledge about bilingualism; determine what percentage of young people consider themselves bilingual; determine the percentage of young people are actually bilinguals.

A bilingualism is the specific state of public life, at that observed and is confessed fact of functioning and coexistence of two languages within the limits of one state. Ethnic heterogeneity of society comes forward as a source of bilingualism. A bilingualism got large distribution. The phenomenon of bilingualism is inherent to the multinational countries. Ukraine is not an exception.

In science distinguish an official bilingualism and bilingualism unofficial. An official bilingualism represents a situation, when at once two languages are confessed by the state. The unofficial bilingualism of it a situation, when officially confessed at legislative level is only one of two languages, that is mostly used by the population of this state. Taking into account curiosity of question about existence of bilingualism in Ukraine, by us the sociological questioning of students of different faculties of the state academy of building and architecture was conducted.

The study made it possible to understand that the Dnipropetrovsk region characteristic is widely used in everyday Russian. However, this does not exclude the knowledge and skills free use of Ukrainian. Strategically is important is the need to direct the development and popularization of Ukrainian youth through its implementation in vital areas of activity.

REFERENCES

1. Voznjak T. Teksty i pereklady / T. Voznjak. – Harkiv, 1998. – 345 s.
2. Ivanyshyn V., Radevych-Vynnyckyj Ja. Mova i nacija / V. Ivanyshyn, Ja. Radevych-Vynnyckyj. – Drogobych, 1994. – 384 s.
3. Masenko L. T. Mova i polityka / L. T. Masenko. – K., 1999. – 100 s.
4. Nikol's'ka N. Bilingvizm u serednij osviti jak sposib integracii' uchniv u jevropejs'kyj polikul'turnyj socium / N. Nikol's'ka // Inozemni movy u navchal'nyh zakladah. – 2008. – № 3. – S. 110 – 119.
5. Palins'ka O. Bilingvizm v aspekti social'no-movnoi' vzajemodii' / O. Palins'ka O. // Visnyk L'viv. un-tu. Serija filol. – 2004. – Vyp. 34. – Ch. I. – S. 340 – 345.
6. Radevych-Vynnyckyj Ja. Komunikatyvna povedinka bilingviv u sytuacii' neparytetnoi' dvomovnosti: psyholingvistychnyj aspekt / Ja. Radevych-Vynnyckyj // Osvita i upravlinnja. – 2008. – Т. 11. – Ch. 2 – 3. – S. 42 – 56.
7. Hmel'ko V. Je. Lingvo-etnichna struktura Ukrai'ny: regional'ni osoblyvosti ta tendencii' zmin za roky nezalezhnosti / V. Je. Hmel'ko // Nauk. zap. NaUKMA. Sociologichni nauky. — 2004. – Т. 32. – S. 3 – 15.